

УДК 330.341:336:338

Терещенко В.Л.*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, бухгалтерського обліку і аудиту
Кременчуцького інституту
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля***Терещенко В.В.***студент
Кременчуцького інституту
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля***СТАН ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ****THE STATE AND MAINTENANCE OF INNOVATIVE ACTIVITIES IN UKRAINE****АНОТАЦІЯ**

У статті виконано огляд різних підходів до визначення поняття «інновація»; досліджено проблему забезпечення інноваційної діяльності; розглянуто основні чинники впливу на неї.

Ключові слова: інноваційна діяльність, фінансування, інвестиції, інноваційна продукція.

АННОТАЦИЯ

В статье произведен обзор различных подходов к определению понятия «инновация»; исследована проблема обеспечения инновационной деятельности; рассмотрены основные факторы влияния на нее.

Ключевые слова: инновационная деятельность, финансирование, инвестиции, инновационная продукция.

ANNOTATION

Effective innovation is a prerequisite for the competitiveness of both the country and enterprises. This article gives an overview of the various approaches to the definition of «innovation»; the problem of support for innovation activities; the main factors of influence on her.

Keywords: innovative activity, financing, investments, innovative products.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки ефективна інноваційна діяльність є передумовою забезпечення конкурентоспроможності як країни, так і окремих суб'єктів господарювання. Лідерами технологічного та соціально-економічного розвитку є ті держави, які мають розгалужену інноваційну інфраструктуру та відповідне фінансове, правове, інформаційне забезпечення її функціонування. Країни, які не здатні виробляти конкурентоспроможну продукцію, приречені поставляти на світовий ринок сировину та товари, виробництво яких є трудовитратним, енергоємним та екологічно шкідливим. Зрозуміло, що Україні, яка знаходиться в центрі Європи, не може бути притаманна функція ресурсно-сировинного приросту, тому проблема забезпечення розвитку науково-технічної діяльності та практичного освоєння її результатів в інтересах економічного зростання країни є пріоритетною. Хоча цей факт українським урядом визнавався неодноразово, проте дієвої підтримки вітчизняної науки з боку держави ще й досі не спостерігається, зокрема, про це свідчить і прийнятий на 2016 р. державний бюджет. Оскільки інновації є, по суті, чи не єдиним невичерпним джерелом економічного

розвитку країни, важливим завданням держави стає не просто декларативно визнати це, а й створити такі умови, що стимулюватимуть інноваційну діяльність і зроблять її привабливою для більшості суб'єктів ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади інноваційної діяльності та її фінансового забезпечення активно досліджуються у світовій та вітчизняній науковій літературі. Різні аспекти цієї проблеми вивчали такі закордонні вчені, як: Х. Барнет, Дж. Кейнс, А. Лаффер, Р. Нельсон, І. Фішер, М. Фрідман, С. Фрімен, Й. Шумпетер та ін. Значний внесок у вивчення проблем фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки в пострадянських країнах зробили: Л. Абалкін, П. Завлін, Н. Іванова, В. Іноземцев, Г. Ковальов, Ю. Морозов та ін. Питання активізації інноваційної діяльності розглянуто в роботах низки вітчизняних учених, зокрема: В. Александрової, І. Бланка, Я. Жаліла, Б. Кваснюка, М. Крупки, І. Лютого, А. Пересади, А. Філіпенка, А. Чухна, С. Юрія. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства присвячено роботи Г. Азоева, Г. Бушмелевої, Т. Дем'яненко, І. Крейдича, І. Нечаєвої, Т. Овчаренко, В. Семенової, Ю. Рязанцева. Державне регулювання у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності досліджували Ю. Атаманова, І. Булкін, Н. Ісакова, Ю. Капіца, О. Орлюк, О. Симсон, А. Хребтов. Проблеми нормативно-правового забезпечення сталого розвитку національної економіки приділено увагу в працях таких фахівців у галузі фінансового права, як: Л. Воронова, Р. Гаврилюк, М. Кучерявенко, П. Пацурківський, Л. Савченко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри те, що інноваційна діяльність є предметом наукового дослідження багатьох учених, аналіз останніх публікацій переконливо свідчить, що питання розробки оптимального механізму розвитку та підтримки інноваційної діяльності в нашій країні залишаються актуальними.

Мета статті полягає у дослідженні проблеми забезпечення інноваційної діяльності; виділенні

основних чинників впливу на неї; огляді різних підходів до визначення поняття «інновація». Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять праці вітчизняних і закордонних фахівців; нормативно-правові акти; статистичні та аналітичні дані.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Інновація» – це важлива економічна категорія, для якої зараз існує велика кількість різноаспектних визначень. Так, Й. Шумпетер трактував інновації як зміни з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих та транспортних засобів, ринків і форм організації у промисловості [1]. Ю. Яковець стверджує, що інновація – це якісні зміни у виробництві, що можуть належати як до техніки та технології, так і до форм організації виробництва [2]. О. Волков вважає, що інновація є кінцевим результатом інноваційної діяльності, вона виступає у вигляді нового або вдосконаленого продукту, що реалізується на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу (у тому числі організаційно-управлінського), який використовується у практичній діяльності з метою досягнення економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого ефекту [3]. Визначення є широким, але об'єкт у ньому визначається через той самий об'єкт, що неприйнятно. К. Бармута стверджує, що інновація – кінцевий результат наукового дослідження або відкриття, якісно відмінний від попереднього аналога, що впроваджений у виробництво та забезпечує підприємству технічний, економічний та (або) соціальний ефект [4]. В. Мединський вважає, що інновація – це суспільний, технічний, економічний процес, що зумовлює створення кращих за своїми властивостями товарів (продуктів, послуг) і технологій шляхом практичного використання нововведень [5]. Л. Федулова трактує інновації як результати наукових досліджень та розробок, спроможні поліпшити технічні, економічні, споживчі характеристики наявної продукції, процесів, послуг або стати основою нової [6].

Варто зазначити, що ще в минулому столітті американськими науковцями П. Келлі та М. Крансбергом був зроблений огляд більш ніж 4 000 наукових робіт, присвячених тільки технічним інноваціям [7]. Зрозуміло, що зараз існує велика кількість, так би мовити, «авторських» визначень поняття «інновація». Зокрема, О. Волков розглядає три ознаки: інновація як зміна стану, як процес та як результат наукової праці [3]; К. Бармута ж виділяє такі підходи до визначення терміну: інновація як результат, як процес, як нова споживча вартість, як процес інвестування [4]. У Законі України «Про інноваційну діяльність» [8] пропонується така трактовка: інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого,

адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Україна традиційно вважається державою з вагомим науково-технічним потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвинутою системою підготовки та перепідготовки кадрів. Як показують результати досліджень, проведених на основі офіційно оприлюднених Держкомстатом даних [8] за 2011–2015 рр., у 2015 р. наукові та науково-технічні роботи в Україні виконувало 978 організацій, з яких 44,3% відносилися до державного сектору економіки, 40,3% – до підприємницького, 15,4% – вищої освіти. Цікаво, що в 2011 р. наукові та науково-технічні роботи виконували 1 255 організацій. Загальна кількість працівників організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи, на кінець 2015 р. становила 101,6 тис. осіб, з яких 53,0% – дослідники, 9,9% – техніки, 18,7% – допоміжний персонал, 18,4% – інші працівники. Для порівняння: у 2011 р. таких працівників було 134,7 тис. осіб. Якщо у 2011 р. серед виконавців наукових розробок частка дослідників із науковими ступенями становила 29,2%, то в 2015 р. питома вага докторів та кандидатів наук становила 21,7%.

У Україні в 2011 р. 45,5% дослідників становили жінки, серед яких частка докторів і кандидатів наук – 23,8%. У 2015 р. серед загальної чисельності дослідників жінки займали 46,3%. Частка докторів і кандидатів наук серед них – 29,3%. Вищою за середню була питома вага жінок-дослідників у галузі психологічних (78,9%), педагогічних (75,1%), філологічних (72,8%) наук, мистецтвознавства (71,3%), фармацевтичних (71,0%), історичних (68,9%) та економічних (66,0%) наук; нижчою за середню – у галузі фізико-математичних (28,2%), технічних (37,4%) наук, національної безпеки (41,5%), а також філософських наук (42,8%).

Понад три чверті докторів і кандидатів наук, які виконували наукові дослідження і розробки в 2015 р., працювали в організаціях державного сектору економіки, 6,1% – підприємницького сектору, 13,3% – вищої освіти.

У 2015 р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 824 підприємства, або 17,3% (у 2011 р. – 1 679, або 16,2%).

У 2015 р. промислові підприємства впровадили 3 136 інноваційних видів продукції, з яких 548 – нових виключно для ринку, 2 588 – нових лише для підприємства. Із загальної кількості впровадженої продукції 966 – нові види машин, устаткування, приладів, апаратів тощо. Найбільшу кількість інноваційних видів продукції впроваджено на підприємствах Тернопільської (27,2% загальної кількості впроваджених видів інноваційної продукції), Запорізької (12,7%), Львівської (8,0%), Харківської (6,6%) областей та м. Київ (14,4%); за видами економічної діяльності – на підприємствах із виробництва машин і устаткування, не від-

несених до інших угруповань (22,9%), паперу та паперових виробів (16,2%), харчових продуктів (11,3%), металургійного виробництва (5,5%). Кількість впроваджених інноваційних технологічних процесів (нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції) становила 1 217, найбільше з яких впровадили підприємства Харківської (17,4%), Сумської (15,2%), Запорізької (9,4%), Дніпропетровської (6,3%) областей та м. Київ (12,5%); за видами економічної діяльності – на підприємствах з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (25,3%), інших транспортних засобів (12,3%) та харчових продуктів (7,8%). Із загальної кількості впроваджених інноваційних технологічних процесів 458 – маловідходні, ресурсозберігаючі.

У 2011 р. 731 підприємство впровадило 3 238 найменувань інноваційної продукції, що на 34,5% більше, ніж у 2010 р. Із них нові види машин, устаткування, прилади, апарати тощо – 897 найменувань. Інноваційні процеси впроваджували 677 підприємств, з яких 605 – впровадили 2 510 нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції, у тому числі маловідходних і ресурсозберігаючих – 517 процесів; 83 підприємства впроваджували нові або вдосконалені методи логістики, доставки або розповсюдження продукції; 140 – нову або вдосконалену діяльність із підтримки певних процесів підприємств (закупівель, обліку, розрахунків). У 2011 р. нові організаційні методи у бізнесовій діяльності та організаційні робочі місця впровадили 185 підприємств.

У 2015 р. 570 підприємств реалізувало інноваційну продукцію на 23,1 млрд. грн. Серед таких підприємств 37,4% реалізували продукцію за межі України, обсяг якої становив 10,8 млрд. грн. Кожне четверте підприємство реалізувало продукцію, що була новою для ринку. Обсяг такої продукції становив 7,3 млрд. грн., майже дві її третини – на експорт. Значна кількість підприємств (86,0%) реалізувала продукцію, яка була новою винятково для підприємства. Її обсяг становив 15,8 млрд. грн. Із метою здійснення нововведень 181 підприємство придбало 1 131 нову технологію, з яких 66 – за межами України.

У 2011 р. 1 043 підприємства реалізували інноваційну продукцію в обсязі 42,4 млрд. грн. (3,8% загального обсягу промислової продукції). Частка реалізованої інноваційної продукції, що була новою для ринку України, становила 41,1% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції (1,6% – промислової). На експорт інноваційну продукцію поставили 378 підприємств в обсязі 12,6 млрд. грн., 64,9% якої було реалізовано в країні СНД. У 2011 р. 195 підприємств придбали 872 технології, 200 з яких – за межами України.

Один з основних напрямів інноваційної діяльності підприємств України полягав насамперед у придбанні машин, обладнання та про-

грамного забезпечення для виробництва нових або значно поліпшених продуктів і послуг. Суб'єкти господарювання проводили навчання та підготовку персоналу для розроблення і/або впровадження ними нових або значно вдосконалених продуктів і процесів; здійснювали ринкове запровадження інноваційних продуктів та послуг, включаючи ринкове дослідження і проведення рекламної кампанії, здійснювали технічну підготовку до запровадження нових або значно вдосконалених продуктів і процесів, які ще не були ніде представлені, виконували науково-дослідні роботи.

Кількість робіт, що виконувались науковими організаціями України протягом 2015 р., становила 41,1 тис., з яких більше двох третин впроваджено у виробництво або мали інші форми широкого застосування. Із загальної кількості робіт 9,9% спрямовано на створення нових видів виробів, 41,9% яких – нові види техніки; 7,5% – на створення нових технологій, 45,4% яких – ресурсозберігаючі; 2,2% – на створення нових видів матеріалів; 5,8% – нових сортів рослин, порід тварин, а також 16,5% – зі створення нових методів і теорій, більше половини яких були використані у подальшій роботі.

Кількість робіт, що виконувались науковими організаціями України протягом 2011 р., становила 52,4 тис., з яких понад дві третини впроваджено у виробництво або мали інші форми широкого застосування. Із загальної кількості робіт 12,4% спрямовано на створення нових видів виробів, 36,5% яких – нові види техніки; 10,2% – на створення нових технологій, 43,5% яких – ресурсозберігаючі; 3,0% – на створення нових видів матеріалів; 1,1% – нових сортів рослин, порід тварин; 14,7% – зі створення нових методів і теорій.

У розрахунку на 1 000 працівників середньо-облікової кількості виконавців наукових досліджень і розробок загальна кількість виконуваних протягом 2015 р. наукових робіт становила 467 од. (у 2011 р. – 448).

Кількість друкованих робіт (публікацій), підготовлених виконавцями наукових досліджень і розробок, у 2015 р. становила 313 тис. од., що в розрахунку на 1 000 працівників середньо-облікової кількості виконавців наукових досліджень і розробок становила 3 560 друкованих робіт. Із загальної кількості друкованих робіт 6,0 тис. – окремі монографії, 713 яких видано за кордоном, 157,3 тис. – статті у фахових наукових журналах, 37,6 тис. з яких надруковано в журналах, що входять до міжнародних баз даних, та 15,0 тис. – підручники та навчальні посібники. Впродовж 2015 р. до вітчизняного патентного відомства було подано 7 358 заявок на видачу охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПВ), у тому числі 26,0% – на винаходи і 4,5% – на сорти рослин. До патентних відомств інших країн було подано 52 заявки, у тому числі 30,8% – на винаходи і одна заявка – на сорти рослин. У цей же

період ними отримано 7 334 охоронні документи України, в інших країнах – 27. Серед отриманих охоронних документів на ОПВ 24,6% – патенти на винаходи і 6,2% – на сорти рослин.

Кількість друкованих робіт (публікацій), підготовлених виконавцями наукових досліджень і розробок, у 2011 р. становила 354,7 тис. од., що в розрахунку на 1 000 працівників середньо-облікової кількості виконавців становить 3 033 друковані роботи. Із загальної кількості друкованих робіт 6,5 тис. – монографії, 489 яких видано за кордоном; 196,2 тис. – статті у фахових журналах, 25,2 тис. з яких надруковано в журналах, що входять до міжнародних баз даних; 17,9 тис. – підручники та навчальні посібники. У 2011 р. в результаті діяльності наукових організацій до вітчизняного патентного відомства було подано 8 849 заявок на видачу охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності (8 894 – у 2010 р.). До патентних відомств інших країн було подано 68 заявок у тому числі 42 – на винаходи, одна – на сорти рослин.

У 2015 р. кількість науковців, які виїжджали за межі України з метою стажування, навчання, підвищення кваліфікації, становила 3,4 тис. осіб, три чверті яких припадало на організації Міністерства освіти і науки, Національної академії наук, Міністерства охорони здоров'я та Національного космічного агентства. Зокрема, для проведення наукових досліджень виїжджало 3,3 тис. осіб та для викладацької роботи – 343 особи. Переважна більшість виїздів (87,8%) проводилась терміном до трьох місяців, 11% – до одного року, 31 особа виїжджала більш ніж на два роки. Вітчизняні науковці брали участь у 7,6 тис. міжнародних семінарів, конференцій та інших заходах, що проводилися за межами України. Наукові організації та установи України здійснили 2,3 тис. таких заходів. На наукову роботу від міжнародних фондів було отримано 1 882 гранти, 90% яких припадало на організації Міністерства освіти і науки, Національної академії наук, Міністерства охорони здоров'я та Національного космічного агентства. Із загальної кількості отриманих грантів індивідуальні становили 67,3%, колективні – 32,7%. Загалом кількість науковців, які користувалися грантами, становила 4,3 тис. осіб.

Кількість грантів, отриманих на наукову роботу від міжнародних фондів, у 2011 р. становила 1 727 (у тому числі колективних – 809). Загалом число науковців, які користувалися грантами, становило у 2011 р. 5,2 тис. осіб.

У 2011 р. частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП України становила 0,73%, що нижче за цільове значення 3%. За попередніми розрахунками, питома вага загального обсягу витрат у ВВП у 2015 р. становила 0,62%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,21%.

Виділення чинників впливу на інноваційну діяльність важко назвати новою та не по-

пулярною серед науковців темою дослідження. Можна знайти значну кількість робіт, де розглядається це питання. Так, М. Дем'янчук пропонує такі групи чинників: політико-правові, управлінські, економічні, інформаційні, технологічні, соціально-екологічні [10]. О. Кузьмін та Т. Кужда виділяють такі групи факторів: законодавчі, організаційно-управлінські, фінансово-економічні, техніко-технологічні, соціальні, екологічні, гуманітарні, інформаційні [11]. А. Колодійчук приводить таку групу чинників: законодавчі, політичні, управлінські, економічні, соціальні, фінансові, екологічні, науково-технічні, просторові, споживчі, збутові, інфраструктурні, інституційні, інформаційні, гуманітарні [12]. Т. Городиський виділяє такі фактори: нормативно-правові, фінансово-економічні, організаційні [13].

Основні чинники, які перешкоджають інноваційній діяльності: нестача власних коштів (80,1% досліджених підприємств), великі витрати на нововведення (55,5%), недостатня фінансова підтримка держави (53,7%), високий економічний ризик (41%), тривалий термін окупності (38,7%), відсутність коштів у замовників (33,3%), недосконалість законодавчої бази (40,4%), нестача кваліфікованого персоналу (20%), відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами та науковими організаціями (19,7%), нестача інформації про ринки збуту (17,4%), нестача інформації про нові технології (17,3%), відсутність попиту на продукцію (16% досліджених підприємств) [14].

Загальновідомо, що успіх здійснення інноваційної діяльності залежить від правильного вибору джерел їх фінансування. Як показують проведені дослідження, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні є власні кошти підприємств, що, зрозуміло, не сприяє її «популізації».

Згідно зі ст. 18 Закону України «Про інноваційну діяльність» [8], джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є: а) кошти державного бюджету України; б) кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; в) власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; г) власні чи позичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; д) кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; е) інші джерела, не заборонені законодавством України.

О. Геращенко як джерела фінансування інновацій розглядає державне фінансування, кредити, венчурний капітал [15]. Своєю чергою, А. Череп та С. Маркова слушно зауважують, що інновації не можуть існувати без інвестицій. Економічний успіх кожного інноваційного проекту – це відношення рівня фінансової віддачі до початкової інвестиції, а майже кожний інноваційний проект можна розглядати як інвестиційний, головна мета якого – це отримання прибутку. Тобто існує тісна залежність між

інноваційною діяльністю та інвестиційною [16]. Зв'язок інноваційної та інвестиційної діяльності настільки сильний, що існування цих термінів окремо звучує визначення інноваційного процесу, і тільки економічна категорія «інноваційно-інвестиційна діяльність» розкриває «шлях появи» необхідних ресурсів для впровадження інновацій. А. Череп та С. Маркова вважають, що доцільним є використання терміну «інноваційно-інвестиційна діяльність», який більш детально пояснює значення «інноваційна діяльність», тобто розкриває, завдяки якому ресурсу буде отриманий максимальний ефект [16]. На нерозривність понять «інновації» та «інвестиції» наголошує також і М. Гамаєв [17]. Варто зазначити, що ще К. Маркс у запропоновану ним модель інвестиційного процесу включив інновації як фактор, що протистоїть тиску ринку на виробника [18]. На його думку, інновації нівелюють дію закону зменшення продуктивності факторів, вирішують проблему обмеження ресурсів. Відповідно до ідей К. Маркса, інвестування здійснюється з метою досягнення науково-технічного прогресу та зменшення витрат на одиницю продукції.

Американський економіст І. Фішер довів, що результатом будь-якого відкриття є перевищення норми доходу над витратами, зростання процентної ставки та поживлення інвестицій. Він зробив припущення, що інвестиції будуть направлятися в інноваційний процес доти, поки вони будуть забезпечувати прибуток. Однак, з іншого боку, досліджуючи проблеми фінансування інновацій, не можна не зазначити, що інвестиційний капітал, який направляється в інноваційну сферу, є високоризиковим. Існує велика ймовірність втратити авансований капітал через низку причин, а саме: непередбачуваність результатів творчого процесу, без якого немислиме нововведення; можливу помилковість ідеї, що лежить в основі інноваційного проекту; труднощі технічної реалізації проекту; непередбачуваність реакції ринку на появу новинки та ін. Окрім того, слід враховувати фактор часу, тобто пам'ятати, що інвестування в інновації характеризується значним часовим лагом від моменту авансування коштів до моменту одержання комерційної віддачі від них. Заслуговує на увагу і той факт, що високий рівень ризику інвестиційного капіталу, який направляється в інноваційну сферу, обумовлений монопольною ціною наданих коштів, що є результатом специфічного поділу права володіння результатами інноваційної діяльності між кредиторами та інноваторами. Висока невизначеність результатів інноваційної діяльності не передбачає існування чітких гарантій щодо відшкодування позикових коштів, що закономірно припускає збільшення їх «ціни», а також вступ позикодавця в права співволодіння нововведенням.

Таким чином, хоча залучення фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності на фінансово-кредитному ринку теоретич-

но виглядає доволі привабливим, у реальності ситуація досить складна. Так, банки не зацікавлені у видачі довгострокових ризикованих позик, адже зараз в Україні вигідніше кредитувати споживчі та іпотечні потреби фізичних осіб, оскільки ризик неповернення у цій сфері нижчий, а доходи – доволі високі [19].

Заслуговує на увагу й той факт, що іноземний інвестор не зацікавлений у технологічному розвитку конкурента, йому вигідніше перекупити ідею або її носія. Крім того, низка науковців відзначають негативний вплив залучення іноземних інвестицій для конструктивних перетворень національної економіки. Такі твердження, певною мірою, можна вважати справедливими, враховуючи існування конфлікту інтересів під час залучення іноземних інвестицій [19].

Аналіз досвіду економічно розвинених країн показує, що важливим фактором фінансового стимулювання інновацій є відповідна податкова та амортизаційна політика. Так, у США, Японії, Франції, Канаді, Швеції, Великобританії витрати на здійснення науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт вираховуються з доходу, що оподатковується [20]. Спонукає підприємства до інноваційної діяльності прискорена амортизація. У Великобританії в перший же рік експлуатації списується повна вартість інноваційного обладнання [21]. За кордоном досить поширені спеціальні інвестиційні фонди, зокрема в США їх називають «альтернативною американською банківською системою». Як показує досвід, інноваційна діяльність суттєво залежить від дієвого механізму її державної підтримки.

Реалізація державної інноваційної політики в Україні відбувається через головні та спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади, до складу яких відносяться: Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України; Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України; Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном; Міністерство освіти і науки, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; інші органи державної влади, що здійснюють окремі повноваження в рамках своєї компетенції.

Становлення інноваційно-інвестиційної моделі економіки неможливе без застосування державою комплексу стимулів, насамперед фіскального характеру. Обумовлено це тим, що інвестиції в інновації пов'язані з додатковим ризиком, тому очікуваний прибуток має його компенсувати. Крім того, різні форми державної підтримки покликані «здешевити» вартість інвестицій в інновації, що стає додатковим стимулом для інвесторів у процесі прийняття рішення. Переваги податкових інструментів обумовили той факт, що сьогодні вони є невід'ємними складовими частинами податкових систем більшості країн світу,

зокрема таку практику активно застосовують Бразилія, Китай, Індія, Російська Федерація, Сінгапур, Південно-Африканська Республіка та ін. Одним із найдієвіших та найпоширеніших інструментів підтримки та стимулювання інноваційної діяльності є податкові пільги, зокрема інвестиційний податковий кредит, дослідницький податковий кредит, інвестиційна податкова знижка. Поширеність цих інструментів податкової підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності обумовлена їх привабливістю як для держави, так і для підприємств.

На жаль, в Україні й досі не передбачено застосування ефективних фіскальних інструментів для стимулювання інноваційної діяльності. Причини цього пов'язані зі значним дефіцитом державного бюджету, складністю адміністрування податкових пільг, непрозорістю та складністю контролю їх використання, досвідом значних корупційних зловживань. Тим не менше, не викликає сумнівів, що Україні потрібно більше уваги приділяти питанню стимулювання проведення наукових досліджень, упровадження їх результатів. У цьому контексті висока ймовірність того, що питання запровадження відповідних фіскальних інструментів постане вже в найближчій перспективі.

Хоча інноваційна діяльність та інвестиційний процес в Україні регулюються спеціалізованими законами («Про інноваційну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування»), враховані в положеннях відповідних кодексів (Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України), розглядаються в інших нормативно-правових актах, на практиці необхідність опрацювання великої кількості правових документів є ще однією перешкодою на шляху до створення ефективної системи стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку. Часто правові акти носять декларативний характер та супроводжуються застереженням «якщо інше не передбачене законодавством». Бажано було б, щоб усі винятки з відповідної норми були передбачені в тому документі, в якому міститься саме правило.

Важливим елементом національної інноваційної системи є відповідна інфраструктура, що виконує функції посередництва між виробниками та споживачами інновацій. Об'єктивною необхідністю сьогодення є створення та забезпечення функціонування відповідного інформаційного середовища на основі використання обчислювальної техніки та телекомунікаційних засобів. Досить перспективною в цьому плані є розробка системи постійного структурованого моніторингу економічної ситуації, яка, зокрема, окремо буде оцінювати інноваційні структури (підприємства, організації, інфраструктуру), інноваційний потенціал (ресурси, у тому числі й інтелектуальні), інноваційну діяльність (результати розробки та впровадження інновацій).

Висновки. Таким чином, проведені дослідження показали, що інноваційний тип еконо-

мічного розвитку стає тим фундаментом, який визначає економічну міць держави, її конкурентоздатність та перспективи на світовому ринку. Попри наявність перешкод (серед яких брак фінансових ресурсів, недосконала нормативно-правова база, відсутність державної підтримки, непривабливість вітчизняних підприємств для іноземних інвесторів), які цьому заважають, пріоритетним завданням уряду України є забезпечення переходу національної економіки з інерційного на інноваційний шлях розвитку.

Як показали проведені дослідження, спроби вдосконалення зумовили часті зміни в українському законодавстві та наявність протиріч у прийнятих актах, що створює додаткові проблеми на шляху інноваційного розвитку національної економіки та покращання інвестиційного клімату в країні. При цьому, враховуючи конфлікт інтересів за іноземного інвестування, слід розглядати не тільки проблему створення відповідного правового інвестиційного поля, а й правового захисту національних інтересів під час залучення іноземних інвестицій.

Ефективний розвиток економіки будь-якої країни залежить від масштабів упровадження передових наукових знань та є неможливим без відповідного фінансового, правового та інформаційного забезпечення, що обумовлює необхідність суттєвих перетворень у фінансових відносинах, методах державного та ринкового стимулювання переходу до її інноваційного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер; пер. с англ. – М.: Прогресс. – 1982. – 456 с.
2. Гончар К. Инновационное поведение промышленности: разрабатывать нельзя заимствовать / К. Гончар // Вопросы экономики. – 2009. – № 12. – С. 125.
3. Волков О. Економіка та організація інноваційної діяльності: [підручник] / О. Волков, М. Денисенко, А. Гречан; 3-є вид. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.
4. Бармута К. Теоретические основы формирования инноваций. / К. Бармута, С. Гавриленко // Вопросы экономических наук. – 2008. – № 6. – С. 33–35.
5. Медынский В. Инновационный менеджмент: [учебник] / В. Медынский. – М.: Инфра-М. – 2002. – 295 с.
6. Федуллова Л. Инновационная экономика: [підручник] / Л. Федуллова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.
7. Kelly P. Technological Innovation: A Critical View of Correct Knowledge. / P. Kelly, M. Kranzberg, – San Francisco University Press, – 1978.
8. Законодавство з питань інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=112>.
9. Сайт Держстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
10. Дем'янчук М. Фактори інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства зв'язку / М. Дем'янчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.confcontact.com/2010alyans/ek8-demuyanc.php>.
11. Кузьмін О., Кужда Т. Фактори інноваційного розвитку підприємств / О. Кузьмін, Т. Кужда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/baza/analytic>.

12. Колодійчук А. Бар'єрна класифікація чинників інноваційного розвитку підприємств / А. Колодійчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.
13. Городиський Т. Інноваційний потенціал: фактори впливу / Т. Городиський // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2007. – Вип. 17.2. – С. 276–284.
14. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>.
15. Геращенко О. Методологічні основи інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств у контексті застосування важелів венчурного фінансування / О. Геращенко // Управління розвитком складних систем. – 2014. – Вип. 19. – С. 30–37.
16. Череп А. Теоретичні аспекти формування інноваційно-інвестиційної діяльності / А. Череп, С. Маркова // Інноваційна економіка. – 2011. – № 5. – С. 154–158.
17. Гаман М. До проблем термінології в законодавстві про інновації / М. Гаман // Науковий часопис Хмельницького інституту регіонального управління та права з питань правознавства, управління та економіки. – 2003. – № 3–4. – С. 323–326.
18. Татаренко Н. Теорії інвестицій: [навч. посіб.] / Н. Татаренко, А. Поручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с.
19. Терещенко В. Інноваційна політика України як основа соціально-економічного розвитку / В. Терещенко // Економіка і регіон. – 2010. – № 2. – С. 207–210.
20. Захарин С. Активизация инновационной деятельности промышленных предприятий / С. Захарин // Финансы Украины. – 2003. – № 1. – С. 13–20.
21. Ткачева Н. Государственная поддержка инновационного процесса, как фактор повышения конкурентоспособности продукции / Н. Ткачева, Т. Гончарова // Экономические инновации. – 2003. – Вып. 15. – С. 51–60.